

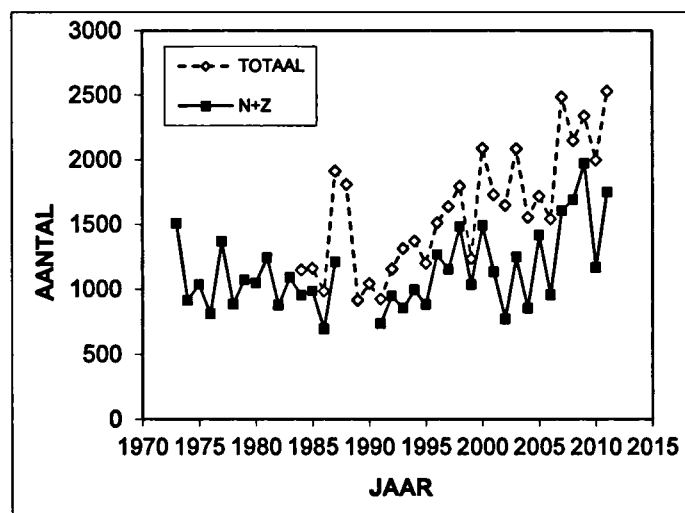
Het voorkomen van de boerenzwaluw in de westelijke Eempolders

Het jaar 2010 is door SOVON uitgeroepen tot jaar van de boerenzwaluw. In zo'n jaar kan een verhaal over de boerenzwaluw in de Eempolders natuurlijk niet ontbreken.

Jan Mooij

De boerenzwaluw is er gedurende ongeveer de helft van het jaar in flinke aantallen aanwezig in de Eempolders. Er wordt gebroed en gevoerd. De ontwikkeling van de totale aantallen waargenomen vogels is te zien in figuur 1. Tot ongeveer 1990 lijkt sprake van een lichte afname, die trouwens niet significant is. Na 1990 nemen de aantallen duidelijk toe. In de oorspronkelijke telgebieden Noord en Zuid gaat die toename met 2,7% per jaar, in de Oostermeent zelfs met 5,3% per jaar.

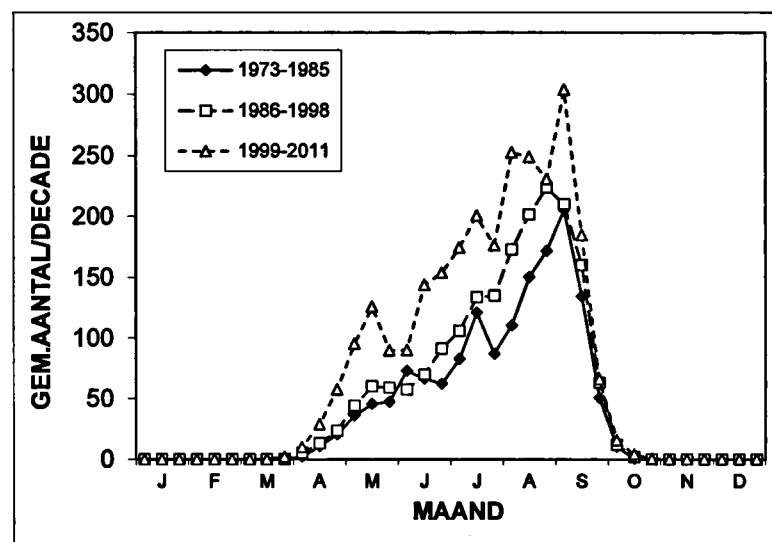
De aantallen per telgebied ontlopen elkaar niet veel. Omdat de Oostermeent veel kleiner is dan de andere deelgebieden is de dichtheid van boerenzwaluwen daar veel hoger dan in de rest van het gebied.

Figuur 1. Totaal aantal getelde boerenzwaluwen per jaar. De getrokken lijn geeft de aantallen zonder de Oostermeent, de stippelijne de totale aantallen.

Als we naar de presentie kijken dan zien we dat de boerenzwaluw ongeveer de helft van het jaar aanwezig is. Er is een lichte toename van de presentie. Dit komt doordat in de loop van de jaren de aankomstdatum iets naar voren schuift. Een berekening geeft aan dat de boerenzwaluw rond 2011 gemiddeld ongeveer 14 dagen eerder aankwam dan rond 1973. Deze vervoering vindt bijna helemaal plaats vanaf ongeveer 1990.

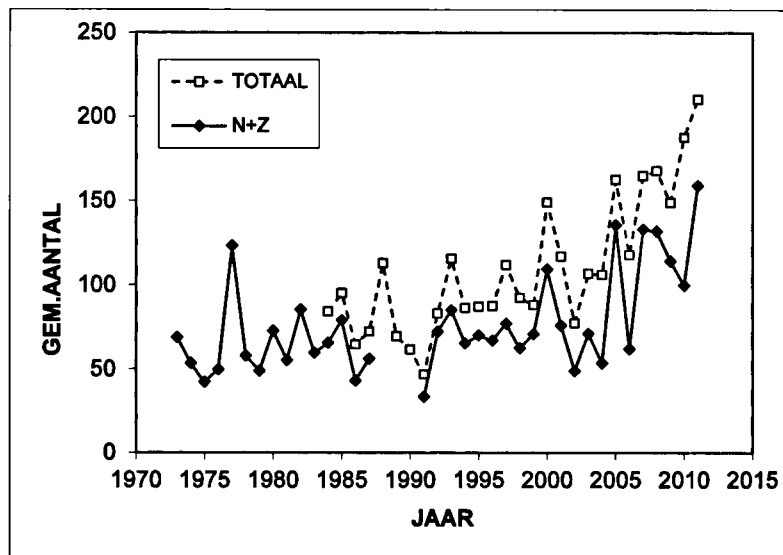
Omdat wij om de veertien dagen tellen is het resultaat niet erg precies, maar door het grote aantal jaren is het toch redelijk betrouwbaar. De orde van grootte klopt dan ook heel aardig met de resultaten van onderzoek met nestkaarten (van Turnhout et al 2011). Daar vond men tussen 1992 en 2008 een vervoering van het legbegin van ongeveer 10 dagen. De vertrekdatum in de Eempolders blijkt sinds 1973 niet significant veranderd te zijn.

Figuur 2. Gemiddeld aantal boerenzwaluwen per decade voor drie periodes van dertien jaar.

De verdeling over het jaar is in alle periodes ongeveer hetzelfde. Vanaf begin april lopen de aantallen geleidelijk op, tot ze rond begin september een maximum bereiken. Daarna verdwijnen de zwaluwen snel en in oktober zijn er nauwelijks meer waarnemingen. De voorjaarstrek gaat vooral langs de kust en is in onze omgeving vrijwel te

verwaarlozen. We beginnen dus met geleidelijk aankomende vogels. Boerenzwaluwen hebben twee of drie legfels per jaar. De jongen uit de eerste broedsels blijven in de buurt tot de najaarstrek aanvangt. Dit zou de geleidelijke toename in de loop van het seizoen kunnen verklaren.

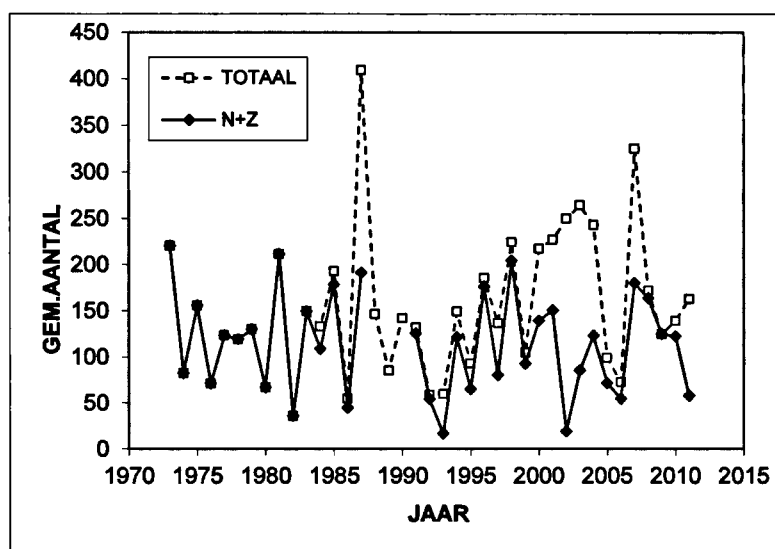
Figuur 3. Gemiddeld aantal boerenzwaluwen in mei, juni en juli. De getrokken lijn geeft de aantallen zonder de Oostermeent, de stippellijn de totale aantallen.

Figuur 4 geeft de gemiddeld waargenomen aantallen van mei tot en met juli, een periode waarin we alleen met broedvogels te maken hebben. We zien over de hele periode een toename die de laatste jaren lijkt te versnellen. Gemiddeld nemen de aantallen in het oude gebied vanaf 1973 toe met 1,5% en in de Oostermeent vanaf 1984 met 4,7%.

Dit verschilt sterk met de

landelijke ontwikkeling. Volgens het Broedvogel Monitoring Project van SOVON is het aantal broedende boerenzwaluwen in het begin van de jaren negentig tot ongeveer de helft gedaald om daarna weer op te lopen tot ongeveer driekwart van het oorspronkelijke aantal. Van Turnhout et al (2011) noemen zelfs een achteruitgang tussen vijftig en vijfenzeventig procent in de afgelopen veertig jaar. In de Eempolders gaat het dus een stuk beter met de boerenzwaluw dan gemiddeld in Nederland.

Rond 1990 begon in de Eempolders de landinrichting waarbij een flink aantal boerderijen in de polder gebouwd werd. Het lijkt er op dat die boerderijen nieuwe nestelgelegenheid voor de boerenzwaluwen boden zodat het aantal broedvogels kon toenemen. Vanaf 2004 heeft onze Vogelwerkgroep een project in de Eempolders waarbij onder bruggetjes nestkastjes voor boerenzwaluwen (en witte kwikstaarten) worden aangebracht (Bieshaar & Jonkers 2011). Deze nestkastjes worden veel gebruikt. Figuur 3 suggereert dat met name in de telgebieden Noord en Zuid er vanaf dat jaar een extra toename van de aantallen is, maar gezien de grote schommelingen is dat niet meer dan een indruk.

Figuur 4. Gemiddeld aantal boerenzwaluwen in september. De getrokken lijn geeft de aantallen zonder de Oostermeent, de stippellijn de totale aantallen.

De najaarstrek gaat juist wel door het binnenland. We krijgen daardoor vanaf augustus ook te maken met doortrekkende boerenzwaluwen. Dit is de periode met de grootste aantallen. De gemiddelde aantallen in september blijken niet duidelijk te veranderen. De variaties zijn groot. Een belangrijk deel van die variatie komt natuurlijk doordat de

periode kort is en er per jaar dus maar een paar tellingen van belang zijn, zodat toevallige variaties een grote rol spelen. Het valt op dat in sommige jaren veel zwaluwen in de Oostermeent worden gezien en weinig in de rest van het gebied of omgekeerd. Zowel in Nederland als in Scandinavië en Noord-

Duitsland, waar onze trekvogels vandaan komen, meldt men een duidelijke afname van de aantallen broedvogels. Het is dan ook verrassend dat de aantallen in september bij ons niet afnemen. Misschien blijft een deel van onze eigen broedvogels en hun jongen lang hangen. Het lijkt niet waarschijnlijk dat in de loop van de tijd de polders aantrekkelijker voor trekkende boerenzwaluwen zijn geworden.

Referenties

- Bijlsma, R.G., Hustings, F., & Camphuysen, C.J., 2001. Algemene en schaarse Vogels van Nederland. (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht
- Lensink, R, 2002, Boerenzwaluw *Hirundo rustica* p. 180 in LWVT/SOVON 2002. Vogeltrek over Nederland 1976-1993. Schuyt & Co., Haarlem
- Bieshaar G. & D.A. Jonkers, 2011. Nestelhulp voor Boerenzwaluwen onder duikers en bruggen. Het Vogeljaar (59): 140-147.
- Van Turnhout C. & B. van den Brink, 2011. Trends in broedsucces van Boerenzwaluwen. Het Vogeljaar (59): 114-120.